

Eduskunnan hallintovaliokunnalle
17.11.2022

Asia: HE 220/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Monika-Naiset liitto kiittää Eduskunnan hallintovaliokuntaa mahdollisuudesta lausua em. asiassa.

Monika-Naiset liitto ry on naisiin kohdistuvan väkivallan ja ihmiskaupan erityisasiantuntijajärjestö, jossa tarjotaan matalan kynnyksen väkivaltatyön (ml. ihmiskauppa ja muu vakava hyväksikäyttö) palveluita maahan muuttaneille naisille ja heidän lapsilleen. Liitolla on laaja palvelukokonaisuus ihmiskaupan uhrien auttamistyössä osana väkivaltatyötä: Suomen ainoa nais erityinen ja salaisessa osoitteessa oleva Turvakoti Mona, turvakotijakson jälkeinen tuettu asuminen, Kriisikeskus ja Kotoutumiskeskus.

Liiton tunnistamissa ihmiskauppatapauksissa näkyvät korostetusti pakkoavioliittoon, seksuaalisen hyväksikäyttöön sekä lähisuhteissa tapahtuviin hyväksikäyttömuotoihin liittyvät ihmiskauppatapaukset. Isolla osalla koh-
taamistamme uhreista on taustallaan useita eri ihmiskaupan tai lähirikosten kokemuksia.

4. Ehdotukset ja niiden vaikutukset

Monika-Naiset kiittää kokonaisuudessaan esitystä ihmiskaupan uhrien erityisaseman ansiokkaasta avaamisesta, rikosprosessin ja auttamisen yhteyden heikentämisestä, auttamisen selkeyttämisestä sekä uhrin oikeuksien vahvistamisesta. Pidämme vastaanottolakiin tehtyjä muutoksia tärkeinä ja uhrin oikeuksia vahvistavina.

On tärkeää, että perustelutekstiin on kirjattu, että kynnys ottaa uhri Auttamisjärjestelmään pysyy mahdollisimman matalana, vaikka Auttamisjärjestelmälle annettaisiin jatkossa tehtävä uhrin viralliseksi tunnistamiseksi. On varmistettava riittävät resurssit Ihmiskaupan Uhrien Auttamisjärjestelmälle, jotta kynnys todella pysyy matalana ja käsittelyajat eivät veny liian pitkiksi. Pitkät käsittelyajat lisäävät riskiä, että uhri katoaa, erityisesti jos hän on edelleen tekijän vaikutuspiirissä. Liitto pitää tärkeänä, että vastaanottolakiin lisätään selkeytys Auttamisjärjestelmän tehtävästä asiantuntijaviranomaisena. Tämä toivottavasti johtaisi siihen, että Auttamisjärjestelmän asiantuntemus ihmiskaupan ilmiössä ja uhrien auttamisessa tunnistetaan paremmin kunnissa ja hyvinvointialueilla.

Kuten myös esityksessä tuodaan ilmi, ihmiskaupan vastainen työ edellyttää eri viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden osaamisen vahvistamista. Auttamisjärjestelmä, ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori ja ihmiskaupparaporttoijana toimiva Yhdenvertaisuusvaltuutettu muodostavat tärkeän asiantuntijakokonaisuuden. Pidämme tärkeänä, että hyvinvointialueilla varmistetaan koordinaatio ihmiskauppaan viittaavissa asiakkuuksissa. Lisäksi on varmistettava, että parhaillaan Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksessa valmisteltavat palvelupolkukuvaukset ja sote-koulutukset ovat linjassa ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman, nyt tekeillä olevien lakimuutosten sekä ihmiskaupan erityisasiantuntijoiden näkemysten kanssa. Ns. osaamiskeskittymä-malli, josta puhutaan esityksen muissa toteutusvaihtoehtoissa, olisi mielestämme jalostettavissa hyvinvointialueiden osalta, jotta uhrien auttamista voitaisiin keskittää ja taata palvelujen yhdenvertaisuutta ja laatua.

Kannatamme esitystä, että vastaanottolain sääntelystä poistetaan viittaukset rikostunnusmerkistöön ja ihmiskauppa nähdään ennen kaikkea väkivallan ja hyväksikäytön muotona samaan tapaan kuin esimerkiksi seksuaaliväkivalta tai pari- ja lähisuhdeväkivalta. Kuten seksuaali- ja lähisuhdeväkivaltaankin, myös ihmiskauppaan liittyy erityispiirteitä, jotka auttavan tahon on tunnistettava ja otettava huomioon palveluiden järjestämisessä.

Liitto pitää ristiriitaisena, että huolimatta runsaasta lausuntopalautteesta, ihmiskauppaa hyväksikäytön muotona ei ehdoteta lisättäväksi sosiaalihuoltolakiin lähi- ja perheväkivallan sekä muun väkivallan ja kaltoinkohtelun rinnalle, vaan tämän sijaan ehdotetaan lisättäväksi vain termi ”muu hyväksikäyttö”. Sosiaalihuoltolain 11 §:n 5 kohdassa puhutaan lähisuhdeväkivallasta ja ihmiskauppa olisi tälle rinnakkainen termi kuvaamaan ihmisen kokemaa väkivaltaa ja hyväksikäyttöä; ei rikosoikeudellinen määre. Näemme, että sote-ammattilaisilla on oltava osaamista tunnistaa seksuaali-, perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa ja myös ihmiskauppaa ja ohjata avun tarvisijoita asianmukaisesti erityispalveluihin. Tämä ei ole näkemyksemme mukaan ristiriidassa peruspalveluiden kanssa.

Monika-Naiset liitto haluaa tuoda esiin, että kuten toimme myös lausuntopalautteessamme ilmi, lähes 20-vuoden ihmiskaupan uhrien kanssa tekemämme käytännön työmme näkökulmasta on olemassa selvä tarve ihmiskaupan uhrien tuetuilla ja turvallisilla asumispalveluilla. THL:n tekemä ihmiskaupan uhrien asumista koskevan selvityksen päätelmät näyttävät hyvin ristiriitaisina ihmiskaupan vastaisen työn erityisasiantuntijoiden ja uhreja auttavien tahojen näkemysten valossa. Asian tärkeys on jälleen tuotu esiin 10.11.2022 annetussa työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mietinnössä koskien Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomusta. Osana YVV:n kertomuksen käsittelyä valiokunta on kuullut useita ihmiskauppaan erikoistuneita tahoja.

Osana erillislain valmistelua oli tarkoitus laatia ehdotukset lainsäädännöksi ihmiskaupan uhrien turvallisista ja tuetuista asumispalveluista: se, että tämä jäi tekemättä, on hyvin valitettavaa. Pitkän asiakastyön kokemus perusteella tiedämme, että ihmiskaupan uhreille tarvittaisiin sekä lyhytkestoista kriisiapua, että pidempikestoista tuettua asumista. On tärkeää, että mahdolliset turvallisuusuhat otetaan huomioon asumispalvelun järjestämisessä, ja että työtä tehdään ammatillisesti ja yhteistyössä ammattilaisten verkoston kanssa. Näemme, että tällä hetkellä Suomessa on selkeä puute sopivista, turvallisen ja tuetun asumisen vaihtoehtoista ihmiskaupan uhreille.

Turvakotipalvelu on mahdollista ihmiskaupan uhrille vain, jos ihmiskaupan rinnalla on tapahtunut myös lähi- tai parisuhdeväkivaltaa. Turvakodissa asumisjaksot ovat lyhyitä; turvakotimajoitusta ei järjestetä vastaanottolain perusteella, ja pidempikestoisten jatkopalveluiden järjestäminen monille ihmiskaupan uhriksi joutuneille haavoittuville ryhmille on vaikeaa (esimerkiksi paperittomat, turvapaikkaa hakevat, romaniväestöön kuuluvat, päihteidenkäyttäjät, asunnottomat, kielteisen oleskelulupapäätöksen saaneet). Ihmiskaupan uhrien oikeus turvalliseen asumiseen on haasteellista toteuttaa, koska sopivia asumisvaihtoehtoja on vähän. Turvallisuusuhan arviointia ei rutiininomaisesti tehdä, vaan vasta silloin, kun jotain uhkaavaa on tapahtunut. Ymmärrys siitä, että turvallisuusuhan arviointi kuuluu osaksi kaikkea viranomaistyötä, (ei ainoastaan poliisin) ei ole riittävää. Tämä muodostaa kynnyksen virallisen avun hakemiselle. Asiakas saattaa päätyä majoitukseen, joka ei ole asiansuhteista, ja se voi johtaa uudelleenuhriutumiseen sekä ja epätoivoisiin ratkaisuihin.

5. Säännöskohtaiset perustelut

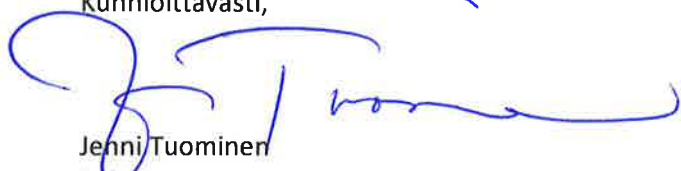
On huolestuttavaa, että sosiaalihuoltolakia koskevassa säännöskohtaisessa perustelutekstissä ei puhuta ihmiskaupan uhrien tunnistamisen parantamisesta, eikä kotoutumislain ja vastaanottolain soveltamista sosiaalihuoltolain rinnalla ole sanoitettu lainkaan. Mikäli muutoksen tarkoitus on parantaa ihmiskaupan uhrien auttamista peruspalvelujärjestelmässä, olisi olennaista, että esityksessä olisi selkeästi tuotu esiin, miten se tehdään: miten erityisosaaminen ja koordinaatio järjestetään ihmiskauppaan liittyvissä asiakkuuksissa ja miten varmistetaan, että ihmiskaupan uhrien oikeudet toteutuvat täysimääräisesti ja heidät tunnistetaan myös peruspalveluissa. Ihmiskaupan uhrin oikeuksien turvaaminen tulisi olla tavoite myös sosiaalihuoltolain osalta. Tällä hetkellä sosiaalihuoltolakia koskevat osuudet ja perusteluteksti näyttävät ristiriitaisina suhteessa muuhun esitykseen.

Käytännön asiakastyö osoittaa, että haavoittuvassa asemassa olevalle ihmiskaupan uhrille on vaikeaa, tai mahdotonta, saada järjestettyä esimerkiksi turvallista tai tuettua asumista, pitkäkestoista psykososiaalista tukea (esimerkiksi psykoterapiaa), riittäviä seksuaaliterveyspalveluita seksuaaliväkivaltaa kokeneelle, säännöllisiä, uhrin tarpeita vastaavia tapaamisia tai kotiin jalkautuvaa työtä. Myös peruspalveluiden saaminen vaatii usein aktiivista edunvalvontaa uhrin kanssa työskenteleviltä tahoilta. Kuntien välillä on isoja eroja siinä, mitä palveluita katsotaan uhrille kuuluvan, ja miten esimerkiksi terapiaan pääsy tai turvallinen tai tuettu pidempikestoinen asuminen järjestetään. Peruspalveluiden järjestäminen ei ole itsestäänselvyys. Huoli koskee myös hyvinvointialueita.

On hienoa, että perustelutekstissä on tuotu esille, että palvelutarpeiden arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota uhrin kykyyn selviytyä tavanomaisesta elämästä, sekä millaisia tukitoimia hän tarvitsee. Sivulla 50 on nostettu esiin auttamisjärjestelmän poistamisen perusteena olevat tilanteet, joissa ilmenee seikkoja, jotka antavat syytä arvioida tilannetta toisin.

Liitto toivoo, että ohjeistusta sovellettaessa otetaan huomioon, että ihmiskaupan uhrilla voi olla monia syitä jättää asioita kertomatta, tai kertomus voi olla epäjohtonmukainen trauman vaikutuksesta johtuen. Puutteellinen tai ristiriitainen tieto ei kerro siitä, että ihminen valehtelisi tietoisesti, tai että kysymys ei olisi ihmiskaupasta.

Kunnioittavasti,

Jenni Tuominen
Toiminnanjohtaja
Monika-Naiset liitto ry

Lisätiedot:

Ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori Anna Nuotio, anna.nuotio@monikanaiset.fi, 050-4352 305
Kriisikeskus Monikan johtaja Natalie Gerbert natalie.gerbert@monikanaiset.fi, 045-6759 647

